

ŻYCIORYS JÓZEFA ANDRZEJA GRZESIAKA „CZARNEGO”

Dzieciństwo

Józef Andrzej Grzesiak urodził się 11 listopada 1900 roku na przedmieściu Krakowa, w dzielnicy zwanej Czarną Wsią. Jego ojciec pracował jako urzędnik komunalny, natomiast matka zajmowała się domem.

Rok 1913 okazał się przełomowy w życiu młodego Józefa. W krakowskim Parku Jordana miał okazję przyglądać się skautom ćwiczącym musztrę i śpiew – była to drużyna przygotowująca się do Zlotu Skautów w Birmingham. Skauting tak bardzo go zafascynował, że wraz z kilkoma kolegami postanowił założyć zastęp, który został włączony do 2. Krakowskiej Drużyny Skautowej im. gen. Henryka Dąbrowskiego.

Kolejnym ważnym wydarzeniem było złożenie przez niego przyrzeczenia skautowego 3 maja 1914 roku podczas uroczystej zbiórki pod Kopcem Kościuszki. Przyrzeczenie odbierał harcmistrz Zygmunt Wyrobek. W tym czasie Józef, mając zaledwie 14 lat, pełnił już funkcję zastępowego – jego zastęp „Dzikich” przekształcił się w „Czarne Wilki”. Od tej chwili przydomek „Czarny” na stałe przylgnął do Grzesiaka i jego drużyny.

Z wielką pasją oddawał się harcerstwu, a mimo młodego wieku ukończył kurs instruktorski niższego szczebla oraz letni kurs młodszych szarż, przeznaczony dla chłopców starszych od niego o dwa lata. W trakcie szkolenia, w czerwcu 1914 roku, świat obiegła wiadomość o zamachu w Sarajewie, co wkrótce doprowadziło do wybuchu I wojny światowej. W tym trudnym czasie skauci podejmowali liczne działania pomocnicze.

5 listopada 1916 roku proklamowano utworzenie „samodzielnego” państwa polskiego. W odpowiedzi na to wielu młodych krakowian, w tym Grzesiak, postanowiło wstąpić do Legionów Polskich. Trafił do 1. Pułku Legionów, lecz z powodu wyczerpania organizmu i pogarszającego się stanu zdrowia został zwolniony ze służby.

Po powrocie do Krakowa skoncentrował się na organizacji Pomocniczych Służb Wojskowych. Jego zastęp szybko się rozrósł, przekształcając się w pluton, a w 1917

roku Grzesiak otrzymał funkcję plutonowego. W krótkim czasie jego podopieczni byli na tyle silni, że mogli wydzielić grupę do stworzenia nowej drużyny.

W 1918 roku miejscowy komendant harcerstwa, Jerzy Grodyński, postanowił przekształcić pluton „Czarnych Wilków” w 13. Krakowską Drużynę Skautową, mianując Grzesiaka jej drużynowym. To właśnie on wprowadził do drużyny czarne chusty i nadał jej nazwę „Czarna Trzynastka”. Pod koniec października 1918 roku starsi harcerze z Trzynastki brali udział w rozbrajaniu żołnierzy austriackich, zdobywając 24 karabiny, które przechowywano w harcówce („Mamy widok”) mieszczącej się na ul. Szujskiego 3.

Wojna polsko-bolszewicka i działalność wojskowa

Członkowie „Czarnej Trzynastki” byli mocno zaangażowani w walkę o niepodległość Polski. W 1920 roku Grzesiak utworzył Oddział Szturmowy Czarnej Trzynastki, którego dewizą było: „Zwyciężyć, nie zginąć”. Na polecenie władz harcerskich powierzono mu organizację Oddziału Ochotniczego z krakowskich harcerzy, który został skierowany do Wileńskiego Batalionu Harcerskiego. W trakcie walk Grzesiak został ranny, lecz za umiejętne dowodzenie w boju odznaczono go Krzyżem Walecznych.

Po rozejmie uczestniczył w walkach na Wileńszczyźnie, gdzie ponownie został odznaczony Krzyżem Walecznych. Starsi harcerze z Czarnej Trzynastki, którzy walczyli pod jego wodzą, zakończyli swój szlak bojowy w Wilnie. Grzesiak postanowił tam pozostać, założyć rodzinę i kontynuować działalność harcerską.

Działalność harcerska w Wilnie i II wojna światowa

W 1921 roku ożenił się z Marią Bobrowicz, sanitariuszką z oddziału ochotniczego. Ukończył wojskowe kursy maturalne i zdał maturę, kontynuując jednocześnie swoją działalność w harcerstwie. Przejął opiekę nad 3. Wileńską Drużyną Harcerzy, przekształcając ją w Czarną Trzynastkę Wileńską.

Po wybuchu II wojny światowej drużyna przeszła do konspiracji, wchodząc w skład Szarych Szeregów i Armii Krajowej. Grzesiak, działający pod pseudonimem „Kmita”, został komendantem AK jednej z dzielnic Wilna oraz komendantem miejscowej chorągwi Szarych Szeregów.

Po zajęciu Wilna przez Armię Czerwoną w 1945 roku został aresztowany przez NKWD i osadzony w więzieniu. Skazano go na 10 lat łagrów i 5 lat pozbawienia praw obywatelskich, mimo że nigdy nie był obywatelem ZSRR. 25 października 1945 roku wywieziono go do Workuty, gdzie spędził prawie 10 lat w obozach pracy.

Powrót do Polski i działalność powojenna

11 grudnia 1955 roku powrócił do Polski – wyniszczony, lecz niezłomny. Zamieszkał w Gdańsku, gdzie z wielkim zaangażowaniem włączył się w odrodzenie harcerstwa po 1956 roku. Był członkiem Naczelnej Rady Harcerskiej ZHP i aktywnie uczestniczył w organizacji obozów oraz wizytacjach drużyn.

W 1958 roku sytuacja w ZHP zaczęła się zmieniać. Grzesiak, nie zgadzając się z nową polityką organizacji, został usunięty z funkcji komendanta Chorągwi Gdańskiej ZHP, a w 1960 roku wystąpił z organizacji. Do końca życia pozostawał jednak związany z harcerstwem, utrzymując kontakt z dawnymi harcerzami.

W 1972 roku jego zdrowie zaczęło się gwałtownie pogarszać. Po długiej chorobie, 18 września 1975 roku, Józef Andrzej Grzesiak „Czarny” odszedł na wieczną wartę.

Każdego roku 18 września na jego grobie na cmentarzu Srebrzysko w Gdańsku spotykają się dawni członkowie Czarnej Trzynastki, aby uczcić pamięć swojego druha, wodza i przyjaciela.